

4. Bölüm

Engelliliğin Nedenleri ve Önlenmesi

Arş. Gör. Dr. Funda ÇİTİL CANBAY¹

Dr. Öğr. Üyesi Elif Tuğçe ÇİTİL²

GİRİŞ

Engellilik; organ ya da sistemlerdeki bozulmalar sonucunda meydana gelen bireylerin psikolojik, zihinsel, fiziksel yapı ve işlevsel yapıların bozulması ile sosyal rol ve iş verimliliğinin kısmen ya da tamamen kaybı ile olarak bilinir [1,2]. Engellilik; kalıcı ya da geçici meydana gelebilmektedir. Geçici engellilik belli bir müddet içerisinde yaralanma ya da bazı hastalıklar sonucunda meydana gelir. Kalıcı engellilik ise, bireylerin tüm yaşam kalitesini ve organların fonksiyonlarını bozabilen nitelikte olan, tüm yaşamı kapsayacak şekilde kalıcı hasarlara neden olmaktadır [2]. Engellilik doğuştan edilen olumsuz bir yaşam deneyimi olduğu gibi, doğuştan ya da doğum sonrası edinilen durumlar sonucunda meydana gelebilir. Engellilik hangi nedenle meydana gelirse gelsin bireylerin günlük yaşam fonksiyonlarını kesintiye uğratan, yaşam kalitesini düşüren ve sürekli sosyal destek gerektiren olumsuz bir yaşam deneyimidir [3-6]. Engellilik dünya genelinde bir halk sağlığı sorunudur. Engelli bireyler doğuştan ya da engelli oldukları andan itibaren içinden çıkılmaz pek çok zorlukla karşı karşıya gelen dezavantajlı bir gruptur [7]. Bu nedenle bireylerin engellilik, yaralanmalar ve kazalar konusunda farkındalık düzeylerini arttırmak ya da önlemek konusunda eğitilmeleri önem taşımaktadır [8,9]. Bu doğrultuda engelliliğin nedenleri ve önlenmesi ile ilgili sağlık eğitimleri okul müfredatlarının ve sağlık kurumlarının eğitim programlarının bir parçası olmalıdır.

¹ Arş. Gör., Dr. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü
midwifefunda23@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü AD,
midwifeelif23@gmail.com

- Tıbbi malpraktisleri önleme hizmet içi eğitim faaliyetleri ve yasal düzenlemeler,
- Sağlıklı beslenme ve bebek besleme çalışmaları,
- Çocukluk çağı aşılarının tam uygulanması,
- Madde, alkol ve sigara kullanımını kontrol altına alma çalışmaları ile engellilik önlenmeye çalışılmaktadır.

SONUÇ

Engelliliğin nedenleri ve risk faktörleri göz önüne alındığında, engelliliğin önlenebilir bir sorun olduğu görülse de, engellilik ülkemiz ve dünya genelinde toplumsal bir sorun olmaya devam etmektedir. Engelliliği toplumdan tamamen kazımak mümkün olmamakla birlikte doğum öncesi, doğum ve sonrası yaşam dönemlerinde gerekli tedbirler alınarak engelliliğin azaltılabileceği ön görülebilir. Özel durumlu bireyler günlük yaşam fonksiyonları bakımından çok fazla engelle karşılaşmakta olup, özel durumlu bireylerin toplum tarafından kabulü konusunda zorluklar yaşadıkları bilinmektedir. Bu doğrultuda özel durumlu bireylerin gereksinimleri ya da beklentilerine yönelik sağlık eğitimleri toplumun özel durumlu bireylere yönelik farkındalığını arttırmaya yardımcı olacaktır. Bu bağlamda özel durumlu bireyler ile ilgili durumlar okul müfredatlarının ve sağlık kurumlarının eğitim programlarının bir parçası olmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Aytaç S, Murat G, Dursun S, Şen M, Yıldız Bağdoğan S, İftar Işıklı E, Çelen A. İ. Çalışma yaşamında engelliler, çalışma yaşamında özel gruplar, kavram karmaşası. Ekin Basım Yayın Dağıtım. 2017, s.213.
2. Mayer A. S, Maider L. A. Evaluation of Respiratory Impairment and Disability. Murray and Nadel's Textbook of Respiratory Medicine, Sixth Edition, 28, 469-481.e2.
3. Adib-Hajbaghery M, Aghahoseini S. The evaluation of disability and its related factors among the elderly population in Kashan, Iran. *BMC Public Health*, 2007; 7(1): 261.
4. Zheng X, Chen G, Song X, Liu J, Yan L, Du W, et al. Twenty-year trends in the prevalence of disability in China. *Bulletin of the World Health Organization*. 2011; 89: 788-97.
5. Chen S, Zheng J, Chen C, Xing Y, Cui Y, Ding Y, Li X. Unmet needs of activities of daily living among a community-based sample of disabled elderly people in Eastern China: A cross-sectional study. *BMC Geriatric*, 2018; 18(1): 160. Doi: 10.1186/s12877-018-0856-6.
6. Ramadass S, Rai S. K, Gupta S. K, Kant S, Wadhwa S, Sood M, Sreenivas V. Prevalance of Disability and its association with sociodemographic factors and quality of life in India: A sistematic review. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 2018; 7: 1177-84.
7. Cangöl E, Palas Karaca P, Aslan E. Engelli bireylerde cinsel sağlık. *Kadın Cinsel Sağlığı*, 2013; 141-146.
8. Chala M. B, Mekonnen S, Andargie G, Kebede Y, Yitayal M, Alemu K, et al. Prevalence of disability and associated factors in Dabat health and Demographic surveillance system site, Northwest Ethiopia. *PMC Public Health*, 2017; 17(1): 762. Doi: 10.1186/s12889-017-4763-0.

9. Ertürk K. L. A, Şimşek A, Songür D. G, Şengül G. Türkiye’de engelli farkındalığı ve engelli bireylerin adalete web erişilebilirlikleri üzerine bir değerlendirme, *Bilgi Dünyası*, 2014; 15(2): 375-395.
10. Öztürk M. Türkiye’de Engelli Gerçeği. Müsiad Cep Kitapları. Ajansvısta Matbaacılık, ISBN: 978-605-4383-07-8, İstanbul, 2011: s.1-112.
11. Cumurcu B. E, Karlıdağ R, Almış B. H. Fiziksel Engellilerde Cinsellik Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. *Current Approaches in Psychiatry*, Doi:10.5455/cap.20120406, 2012; 4(1): 84-98.
12. Kokanalı D, Karaca M, Özel Ş, Engin-Üstün Y. Engelli Kadınlarda Üreme Sağlığı. *Jinekoloji - Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*, 2018; 15(1): 28-30.
13. Tavukçu N, İrgil E. Bursa Nilüfer halk sağlığı eğitim ve araştırma bölgesinde yaşayan kadınlarda akraba evlilikleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2008; 7(2): 107-112.
14. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Çocuk Gelişimi. Zihinsel Engelliler. Ankara, 2015. Erişim Adresi: <http://www.megep.meb.gov.tr>. Erişim tarihi: 20.09.2019.
15. Baykan Z. Özürlülük, engellilik, sakatlık nedenleri ve korunma. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, Erişim Adresi: <http://www.ttb.org.tr/STED/sted0900/4.html>, Erişim Tarihi: 10.07. 2018, 2000.
16. TÜİK. (Türkiye İstatistik Kurumu), Nüfus ve Konut Araştırması, Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15843>, Erişim Tarihi: 12.07.2018, 2011.
17. Altındış S. Sağlık hizmetlerinde olay raporlama ve hasta güvenliğine etkileri. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 2010; 1(1): 17-30.
18. Timur S, Ege E, Bakış E. Engelli kadınların üreme sağlığı sorunları ve etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2006; 10(1): 51-58.
19. Hassan M, Chitty L, Reardon H. Wrongful birth: clinical settings and legal implications. *Seminars in Fetal Neonatal Medicine*, 2014; 19(5): 312-6. Doi:10.1016/j.siny.2014.08.006.
20. Domino J, McGovern C, Chang K. W, Carozzi N. E, Yang L. J. Lack of physician-patient communication as a key factor associated with malpractice litigation in neonatal brachial plexus palsy. *Journal of Neurosurg Pediatric*, 2014; 13(2): 238-42. Doi: 10.3171/2013.11.PEDS13268.
21. Mahery P. A child’s potential claim for negligent misdiagnosis: The case of Hv Fetal Assessment Centre. *South African Medical Journal*, 2016; 106(4): 41-2. Doi: 10.7196/SAMJ.2016.v106i4.9724.
22. Bilge A. Özel Durumlarda Evde Bakım: Engelli Bireylerde Evde Bakım, Evde Sağlık ve Bakım, Editörler: Fadiloğlu Ç, Ertem G ve Şenuzun Aykar, F. Göktuğ Yayıncılık, ISBN: 978-605-5901-08-0, Ankara, 2013, s.275-285.
23. Mota N. P, Tsai J, Kirwin P. D, Sareen J, Southwick S. M, Pietrzak R. H. Purpose in Life is Associated with a Reduced Risk of Incident Physical Disability in Aging U.S. Military Veterans. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 2016; 24(9): 706-14. Doi: 10.1016/j.jagp.2016.03.004.
24. Park J. M, Oh U, Joh B. R, Moon Y. Disparities in Mortality by Disability: An 11- Year follow up study of 1 million individuals. *International Journal of Public Health*, 2017; 62(9): 989-996.
25. Fassberg M. M, Cheung G, Canetto S. S, Erlangsen A, Lapierre S, Lindner R. et al. A systematic review of physical illness, functional disability, and suicidal behaviour among older adults. *Aging Mental Health*, 2016; 20(2): 166-94. Doi: 10.1080/13607863.2015.1083945.
26. Pereira M. G, Roios E, Pereira E. Functional disability in patients with low back pain: The mediator role of suffering and beliefs about pain control in patients receiving physical and chiropractic treatment. *Braz Journal of Physical Therapy*, 2017; 21(6): 465-472.27. Ng T. P, Niti M, Chiam P. C, Kua E. H. Prevalence and correlates of functional disability in multiethnic elderly Singaporeans. *Journal of the American Geriatrics Society*, 2006; 54(1): 21-9.

27. Charfi N, Trabelsi S, Turki M, Mâalej Bouali M, Zouari L, Dammak M, Ben Thabet J, Mhiri C, Mâalej M. Impact of physical disability and concomitant emotional disturbances on post-stroke quality of life. *Encephale*, 2017; 43(5): 429-434. Doi: 10.1016/j.encep.2016.05.014.
28. Duvdevany I. Self-esteem and perception of quality of life among Israeli women with and without physical disability. *Women and health*, 2010; 50(5): 443-58.
29. Anđelić Bakula M, Kovačević D, Sarilar M, Žarković Palijan T, Kovač M. Quality of life in people with physical disabilities. *Collegium Antropologicum*, 2011; 35(2): 247-53.
30. Carroll P, Witten K, Calder-Dawe O, Smith M, Kearns R, Asiasiga L, Lin J, Kayes N, Mavoa S. Enabling participation for disabled young people: Study protocol. *BMC Public Health*, 2018; 18(1): 712. Doi: 10.1186/s12889-018-5652-x.
31. World Health Organization (WHO). Engellilik ve sağlık. Cenevre: Dünya Sağlık Örgütü; 2018. Erişim: <https://www.who.int>, Erişim tarihi: 20.09.2019.
32. Genç Y, Çat G. Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2013; 8(1): 363-393.
33. Blau J. & Abramovitz, M. Social Welfare Policy, New York, Published by Oxford University Press, Inc.198 Madison Avenue. 2003.
34. T. C. Sağlık Bakanlığı. Doğum Öncesi Bakım Yönetim Rehberi. Ankara, 2014. Erişim adresi: <https://sbu.saglik.gov.tr>. Erişim Tarihi: 20.08.2019.
35. Öznur M, Ercan Ü. G. Prenatal Tanı ve Yöntemleri. *Tıbbi Genetik. Yaşam Sanatı*, 52-55. Erişim Adresi: <http://bizdosyalar.nevsehir.edu.tr>. Erişim Tarihi: 25.10.2019.
36. Nar M. Ş. Tıbbi Antropoloji: Akraba Evliliklerinin Patolojik Etkileri. Erişim Adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1668/15.pdf>, Erişim Tarihi:22.07.2018.
37. Başgöl Ş. Kızılkaya Beji N. Doğum Eyleminin İkinci ve Üçüncü Evresinde Sık Yapılan Uygulamalar ve Kanıta Dayalı Yaklaşım. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2015; 5(3): 66-71.
38. Yaman Ş, Aydın R, Uçakçı C, Özkan S, Kalkan A. Doğum salonunda görev yapan ebe/hemşirelerin yenidoğanın ilk bakımına yönelik hasta güvenliği uygulamaları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2016; 19: 14-24.
39. Özkan Ş, Saygılı M, Aba G. Doğumhanede çalışan ebeler için işyükü analizine dayalı insan gücü planlaması. *Sağlık Yönetimi, Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2017; 1-9.
40. Alsancak H, Çatana N, Dolamaç N, Tomruk H, Türkekul A. (2013). Engelli Hakları Başucu Kitapçığı, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, Ankara.
41. T.C. Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Erişim Adresi: <https://eyh.aile.gov.tr/ozurluler-destek-programi-2012>, Erişim Tarihi: 23.07.2018.
42. Ersu R, Çakır E. Kistik fibrozis yenidoğan tarama testi ile tanı alan hastaları izleme rehberi. T.C Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, 2015.